

Stiftelsen
Norsk etnologisk gransking
Postboks 1010, Blindern
0315 Oslo

Oslo, oktober 2000

Spørreliste nr. 185

UTKLEDNING OG MASKER

Gjennom et nordisk forsknings- og dokumentasjonsprosjekt skal kilder vedrørende utkledning- og maskeringstradisjoner i Norden samles inn.

Med utkledning- og maskeringstradisjoner mener vi enhver form for tradisjon der man kler seg ut og/eller tar i bruk ansiktsmaling, sminke og masker.

Den nordiske forskergruppen, som er under ledelse av professor Terry Gunnell fra Islands Universitet og arkivar Carsten Bregenhøj ved Svenska litteratursällskapet i Finland, har satt i gang et treårig prosjekt for å samle sammen tradisjonsmateriale. I kjølvannet av kildeinnsamlingen skal det skrives en bok om emnet. Spørrelister lignende denne sendes også ut i de andre nordiske land.

Det bildet vi har av disse tradisjonene i Norge bygger på kilder som ble samlet inn av tradisjonssamlere på 1800-tallet og begynnelsen av 1900-tallet. Behovet for nyere kilder er dermed svært viktig. Vi vet at det rundt om i landet har eksistert og fremdeles finnes ulike utklednings- og maskeringstradisjoner, og vi ønsker å få et innblikk i dette mangfoldet. Slike tradisjoner har gjennom tidene vært knyttet til årshøytider som jul, påske og Sankt Hans (julebukker, stjernegutter, jonsokbrud etc.), og til livshøytider som for eksempel bryllup (skotarar, bryllupsbukk etc.). Man kan også i dag oppleve disse tradisjonene og samtidig har nye utkledningsskikker kommet til.

Vi er svært interessert i å få et bilde av hvilke tradisjoner som har eksistert, som fremdeles finnes, og hvilke nye utkledningstradisjoner som er kommet til. Her tenker vi på alt fra tradisjonelle julebukker til moderne utkledningstradisjoner som utdrikningslag, Halloween, russefeiring og utkledning ved sportsarrangementer. Enten du selv har opplevd tradisjonen(e), vært deltager, eller hørt om den gjennom andre er vi interessert i det du vet. Dette vil hjelpe oss til å få et klarere innblikk i det kulturelle mangfoldet innenfor utkledningstradisjoner i Norge.

Selv om du kanskje ikke kan svare på alle spørsmålene er vi svært interessert i det du måtte vite eller ha opplevd. Les nøye igjennom hele spørrelisten før du begynner å svare på spørsmålene. Lykke til!

Generell kartlegging

Hvilke skikker kjenner du til fra ditt miljø? Vi er interessert i både de du husker fra din barndom og de du kjenner til i dag. Lag en liste over skikkene, og fortell om hvor du kjenner skikken fra, når hver enkelt skikk ble praktisert, om den fortsatt lever, om den har tatt slutt eller om den er blitt endret over tid.

Velg en skikk, eller gjerne flere, som du beskriver inngående.

Ta utgangspunkt i spørsmålene nedenfor. Stikkordene og spørsmålene står i fortidsform, men om du beskriver en skikk som brukes i dag, beskriver du den i nåtidsform. Hvis det i ditt miljø praktiseres både eldre og nyere maskeringsskikker vil vi svært gjerne at du skriver om begge typer! Skriv så detaljert du kan.

Hvilken skikk velger du å skrive om?

Historikk

Hva vet du om den skikken du beskriver i forhold til det miljøet du kjenner den fra: er det en gammel (dvs. har den vært praktisert lenge) eller en ny skikk, er det en skikk som har røtter i lokalmiljøet eller hører den til i en institusjon eller organisasjon. Har det skjedd endringer over tid? Hva går de i så fall ut på?

Forberedelser, ting og utstyr

I tillegg til beskrivelser av ting og utstyr som brukes i forbindelse med skikken du forteller om, vil vi gjerne at du beskriver eventuelle endringer over tid.

- Hva slags klær skulle man ha? Hvordan skaffet man seg dem? Betydde klærne noe spesielt?
- Brukte man maske(r)? Hva slags maske(r), hva kalte man den/dem, hvem skaffet den/dem, hvordan ble de(n) laget? Betydde masken(e) noe spesielt?
- Brukte man sminke? Hvordan skulle man sminkes? Betydde sminkingen noe?
- Skulle man bringe med seg spesielle ting? Hvilke ting var det, og hva betydde de eventuelt?
- Skulle man bringe med seg og spille på musikkinstrumenter? Hvilke?
- Hørte det med til forberedelsene å ha en sammenkomst, et slags «vorspiel» før man dro ut? Kledde man seg eventuelt ut med utstyret som hørte til skikken? Gjorde man noe annet?

Utøvelse

I tillegg til at du beskriver hvordan skikken ble praktisert, vil vi også gjerne ha beskrivelse av endringer over tid når det gjelder den skikken du forteller om.

- *Tid:* Til hvilken anledning, årstid, tid på døgnet og hvor lenge pågikk den?

- *Hvor:* I hvilke lokaliteter (hjemme, felles lokale, skoler, bygater eller andre steder ute)?
- *Hvem:* Hvem var det som deltok i skikken (jenter, gutter, barn, ungdom, voksne)?
- *Hvordan:* Hva gjorde de som deltok i skikken (framførte de dialoger, dramatiseringer, sanger, spill...)
- *Overfor hvem:* Hvem besøkte man og hvem besøkte man ikke?
- *Formål:* Hva var formålet med skikken (for moro, innsamling av penger o. l.)? Fikk man noe av dem man besøkte? Hva fikk man, og hva skjedde hvis man ikke fikk noe?

Tradisjonen i miljøet

Her vil vi gjerne vite noe om hvordan skikken ble formidlet i miljøet. Vi vil også gjerne ha beskrivelse av endringer over tid når det gjelder den skikken du forteller om.

- *Formidling:* Gjennom familie, søsken, venner, skole, barnehager, museer, historielag o. l.? Gjennom media?
Hva var det som ble formidlet?
Hvem tok initiativ til organisering og opplæring?
Hvem hadde ansvaret for å føre skikken videre?

Tradisjonens mening og betydning

Hvilken betydning hadde tradisjonen i lokalmiljøet, hva slags anseelse hadde den blant folk?

- Hvem var positive, eventuelt negative til skikken, og hvorfor?
- Har betydningen av den endret seg over tid?
- Hva synes du selv om tradisjonen, og hvorfor synes du det?

Ane Ohrvik
prosjektmedarbeider

Norsk etnologisk gransking